

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вчена рада Хмельницького
національного університету
Протокол від 28.09.2019 № 2

Голова Вченої ради

М.Є. Скиба

ПОЛОЖЕННЯ

ПРО ПРАКТИЧНУ ПІДГОТОВКУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

1. Загальні положення

1.1. Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти Хмельницького національного університету (Далі – Положення) розроблене відповідно до Законів України «Про вищу освіту» (зі змінами) та «Про освіту», Кодексу законів про працю України, Рекомендацій про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, розроблених Державною науковою установою «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» (2013 р.), Положення про організацію освітнього процесу у Хмельницькому національному університеті (далі – Університет) та інших чинних нормативних документів. Це Положення регулює загальні питання з планування, змісту, організації, проведення і підведення підсумків усіх видів практики здобувачів вищої освіти Університету .

1.2 Практична підготовка студентів та аспірантів Університету (далі – здобувачі вищої освіти) є невід’ємною складовою освітньо-професійної / освітньо-наукової програми підготовки фахівців (далі – Освітня програма) і спрямована на закріплення теоретичних знань, набуття й удосконалення професійно-практичної підготовки, інших компетентностей з певної галузі знань (спеціальності) на різних рівнях вищої освіти, а також збору фактичного матеріалу для виконання курсових і кваліфікаційних робіт.

1.3. Метою практики є оволодіння здобувачами вищої освіти сучасними технологіями, методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професійної діяльності; формування та розвиток у них умінь приймати самостійні рішення; формування здатності систематично поновлювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності; набуття визначених освітньою програмою компетентностей з використанням матеріально-технічної бази практики.

1.4. Види та обсяги практик, терміни їх проведення визначаються освітньою програмою підготовки фахівців і відображаються у навчальних планах і графіках навчального процесу. Зміст практики визначається її програмою.

1.5. Місцем проведення практики (базою практики) можуть бути сучасні підприємства (організації, установи) різних форм власності та організаційно-правових форм як в Україні, так і за її межами. Бази практики мають мати у своєму складі фахівців, що виконують роботи відповідно до профілю підготовки та освітнього рівня здобувача вищої освіти.

2. Види і зміст практики

2.1. Залежно від конкретної спеціальності (освітньої програми) основними видами практики можуть бути:

- навчальна (екскурсійна, ознайомлювальна, волонтерська, комп’ютерна, мовна, перекладацька тощо);

- виробнича (технологічна, експлуатаційна, конструкторська, педагогічна, психолого-педагогічна, економічна, реабілітаційна, організаційно-управлінська, юридична, переддипломна та інші), а також науково-виробнича, науково-дослідницька (для магістрів, які навчаються за освітньо-науковою програмою), викладацька (для аспірантів) тощо.

2.2. Метою *навчальної* практики є ознайомлення здобувачів вищої освіти зі специфікою майбутньої спеціальності, отримання первинних професійних умінь і

навичок із загально-професійних та фахових дисциплін, оволодіння робітничою професією за певною спеціальністю, якщо це передбачене Освітньою програмою.

2.3. Метою **виробничої** практики є закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти у процесі вивчення певного циклу теоретичних дисциплін, практичних навичок зі спеціальності, а також збір матеріалу для виконання курсових проєктів (робіт) та прикладних і наукових досліджень.

2.4. **Науково-практична практика** – як правило, проводиться зі здобувачами ступеню магістра, які навчаються за освітньо-науковою програмою і має передбачати проведення наукових досліджень з проблем відповідної галузі з метою набуття здобувачами вищої освіти компетентностей інноваційного характеру, навичок науково-дослідної, науково-педагогічної або управлінської діяльності.

2.5. **Переддипломна** практика здобувачів вищої освіти є завершальним етапом навчання і проводиться на випускному курсі для узагальнення і вдосконалення здобутих знань, практичних умінь та навичок, оволодіння професійним досвідом та перевірки їх готовності до самостійної трудової діяльності, а також збору матеріалів для виконання кваліфікаційної роботи.

2.6. Метою **викладацької** практики є набуття вмінь та навичок організації навчального і виховного процесу у закладі вищої освіти; освоєння теорії і методики викладацької діяльності, зокрема, підготовки і проведення занять, організації самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти; засвоєння основ навчально-методичної діяльності у закладах вищої освіти.

2.7. Зміст і послідовність проходження кожного виду практики, а також форми контролю та звітності визначаються її програмою, яка розробляється викладачами відповідної кафедри згідно із Освітньою програмою та навчальним планом. Програма практики має містити також чітко визначені цілі, завдання і критерії їх оцінювання.

2.8. Якщо Освітня програма підготовки фахівців будь-якого освітнього рівня передбачає проведення декількох видів практики, то з метою розмежування їх завдань і цілей, уникнення дублювання функцій, які має виконувати здобувач вищої освіти за програмою кожної практики, рекомендується випусковій кафедрі розробити наскрізну програму практичної підготовки здобувача вищої освіти. Наскрізна програма затверджується проректором з науково-педагогічної роботи Університету. У програмі визначаються конкретні рекомендації щодо видів практик, форм контролю та навички, які мають бути сформовані у здобувачів вищої освіти під час проходження кожного виду практики. На основі цієї програми розробляються програми відповідних видів практики, які затверджуються завідувачем кафедри.

Кафедри можуть розробляти, окрім наскрізних та програм окремих практик, інші методичні документи, спрямовані на покращення якості практичної підготовки здобувачів вищої освіти.

3. Бази практики

3.1. Практика здобувачів вищої освіти Університету проводиться на базах практики, які забезпечують необхідні умови для виконання програми певного виду практики. За наявності державних та / або регіональних замовлень на підготовку фахівців, перелік баз практик надають органи, які формують ці замовлення. У випадках, коли підготовка фахівців здійснюється за замовленнями фізичних або

юридичних осіб, бази практики можуть бути запропоновані цими особами, якщо ці бази відповідають вимогам програми практики та цього Положення.

3.2. Як бази практичної підготовки здобувачів вищої освіти, можуть використовуватися регіональні навчально-науково-виробничі центри з окремих спеціальностей, що створені у провідних закладах вищої освіти за умови, якщо їх матеріально-технічна база відповідає вимогам програми практики. Здобувачі вищої освіти можуть самостійно, за погодженням з випусковою кафедрою, підібрати для себе базу і запропонувати її для проходження практики.

3.3. Практика з метою отримання професійних навичок може проводитись у навчальних, навчально-виховних закладах, професійно-технічних училищах, дослідних господарствах, навчально-дослідних ділянках, а також навчально-виробничих майстернях, навчально-практичних центрах та інших об'єктах Університету тощо.

3.4. Для здобувачів вищої освіти-іноземців бази практики можуть знаходитись як на території країни-замовника, так і в межах України, що обумовлюється додатковими угодами.

3.5. Університет разом із спорідненими закладами вищої освіти – партнерами може створювати навчально-практичні полігони, бази або експедиції (екологічні, туристичні тощо).

3.6. З базами практики (підприємствами, організаціями, установами), розташованими як на території України, так і за кордоном, Університет укладає двосторонні угоди на проведення практики за встановленою формою. Тривалість дії угоди погоджується договірними сторонами і може визначатися на період проведення конкретного виду практики або на термін до п'яти років. За наявності у договорі (угоді) на навчання здобувача вищої освіти пунктів щодо проходження практики, окремі угоди можуть не укладатися.

3.7. Бази практики, мають відповідати таким вимогам:

- забезпечення кваліфікованого керівництва практикою здобувачів вищої освіти певного рівня;
- можливість надання здобувачам вищої освіти на час практики робочих місць;
- наявність виробничих та структурних підрозділів, що відповідають спеціальності (Освітній програмі), за якою здійснюється підготовка фахівця;
- надання здобувачам вищої освіти можливості зібрати матеріал для виконання курсових та дипломних проєктів (робіт) і наукових досліджень;
- надання здобувачам вищої освіти права користування бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики;
- можливість подальшого працевлаштування випускників;
- наявність житлового фонду (за необхідності).

3.8 Здобувачі вищої освіти заочної (дистанційної) форми навчання, які працюють за обраним фахом або мають відповідний досвід практичної роботи, за рішенням випускової кафедри можуть звільнитися від проходження навчальної і виробничої практик. Для осіб, які не працюють за фахом, кафедри організують практичну підготовку відповідно до обсягів, визначених стандартом вищої освіти (освітньою програмою), як на базі університету у вигляді практикумів, вебінарів тощо, так і на базах практики відповідно до профілю освітньої програми та спеціальності здобувача з урахуванням вимог чинного законодавства щодо пільг,

що надаються особам, які навчаються без відриву від виробництва. Зокрема, з метою отримання професійних навичок практика може проводитись у навчальних, навчально-виховних закладах, професійно-технічних училищах, дослідних господарствах, навчально-дослідних ділянках, а також навчально-виробничих майстернях, навчально-практичних центрах, підприємствах, організаціях, установах, а також на відповідних об'єктах університету тощо.

4. Організація і керівництво практикою

4.1. Відповідальність за організацію, проведення та контроль практики за дорученням ректора Університету покладається на проректора з науково-педагогічної роботи.

Загальне організаційне керівництво практикою здійснює навчальний відділ. Безпосереднє навчально-методичне керівництво практикою і контроль за виконанням її програми забезпечує випускова кафедра Університету.

4.2. Організаційними заходами, що забезпечують підготовку та порядок проведення практики, є:

- розроблення положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти Університету;
- розроблення програм практик для здобувачів вищої освіти, які навчаються за відповідними Освітніми програмами, рівнями та ступенями вищої освіти;
- складання тематики індивідуальних завдань на практику;
- підготовка необхідної документації (щоденник, направлення тощо) для проведення практики та забезпечення нею здобувачів вищої освіти;
- визначення баз практики і укладання угод на її проведення між Університетом та підприємствами (організаціями, установами);
- розподіл здобувачів вищої освіти за базами практики, призначення керівників та підготовка проекту наказу ректора;
- проведення зі здобувачами вищої освіти інструктажу з техніки безпеки та порядку проходження практики;
- складання кошторису-калькуляції витрат на проведення практики здобувачів вищої освіти;
- оформлення трудових відносин між Університетом і керівниками практики від баз практики у разі оплати їх праці за керівництво.

4.3. Наказом ректора про проведення практики здобувачів вищої освіти визначаються:

- бази та терміни проведення практики;
- склад груп здобувачів вищої освіти;
- керівники практики;
- посадова особа, яка має контролювати виконання наказу.

4.4. Основним організаційно-методичним документом, що регламентує діяльність здобувачів вищої освіти і керівників практики, є програма практики. Програма практики має відповідати вимогам стандарту вищої освіти з певної спеціальності і певній Освітній програмі, враховувати специфіку спеціальності (спеціалізації) і переглядатись не менше одного разу на п'ять років. Розроблення програми практики для нових спеціальностей (спеціалізацій) здійснюється не пізніше, ніж за семестр до початку її проведення.

4.5. Програма практики має містити такі розділи:

- мета і завдання;
- зміст практики;
- організація і календарний план проходження практики;
- тематика індивідуальних завдань;
- вимоги до оформлення звіту з практики;
- підведення підсумків.

Крім того, розділи програми практики можуть містити методичні вказівки (рекомендації) щодо її проходження, перелік літератури, рекомендовані екскурсії під час проведення практики та інші заходи, що направлені на закріплення теоретичних знань, отриманих під час навчання і набуття практичних навичок.

Індивідуальні завдання розробляються керівником практики від випускової кафедри і видаються кожному здобувачеві вищої освіти. Зміст індивідуального завдання має враховувати конкретні умови та можливості бази практики (підприємства, організації, установи), відповідати потребам виробництва і одночасно відповідати цілям і завданням Освітньої програми.

4.6. На початку практики здобувачі вищої освіти проходять інструктаж з техніки безпеки та охорони праці, ознайомлюються з правилами внутрішнього розпорядку підприємства, порядком отримання документації та матеріалів.

При зарахуванні здобувача вищої освіти на вільне робоче місце (штатну посаду) на час проходження практики на основі строкового трудового договору, на нього поширюються норми законодавства про працю та правила внутрішнього розпорядку підприємства (установи, організації).

4.7. Тривалість робочого часу здобувачів вищої освіти під час проходження практики регламентується Кодексом законів про працю України та чинними нормами часу, затвердженими Вченою радою університету.

5. Обов'язки учасників з організації і проведення практики

5.1. Навчальний відділ:

- на початку навчального року за заявками випускових кафедр укладає угоди з підприємствами (організаціями, установами), які визначені як бази практики, терміном дії від одного до п'яти років;

- укладає разові угоди з підприємствами (організаціями, установами), запропонованими здобувачами вищої освіти і погодженими з кафедрою;

- погоджує терміни проведення практики і кількість здобувачів вищої освіти – практикантів;

- уточнює з базами практики умови її проведення;

- надає кафедрам інформацію щодо наявності місць практики згідно з укладеними угодами;

- здійснює підготовку проєктів наказів з питань практики та контролює її проведення;

- готує документи для нарахування заробітної плати керівникам практики від бази практики за укладеними угодами;

- забезпечує кафедри документацією з питань практики;

- здійснює контроль за розробленням програм практики;

- аналізує звіти кафедр за результатами практики та готує узагальнену довідку.

5.2. Деканат факультету:

Відповідальним за організацію і проведення практики на факультеті є декан, який:

- здійснює керівництво навчально-методичним забезпеченням практики на факультеті;
- здійснює контроль за організацією та проведенням практики кафедрами, виконанням їх програм, своєчасним складанням заліків і звітної документації за підсумками практики;
- заслуховує звіти кафедр про проведення практики на вченій раді факультету.

5.3. Випускова кафедра:

- забезпечує безпосереднє навчально-методичне керівництво практикою здобувачів вищої освіти;
- розробляє програму практики і оновлює її один раз на п'ять років;
- визначає бази практик, узгоджує з ними кількість здобувачів вищої освіти, яких вони приймають на практику, складає відповідну заявку і подає її до навчального відділу для укладання угод;
- інформує здобувачів вищої освіти про місце, строки проведення практики та форми звітування;
- розподіляє здобувачів вищої освіти за базами практики з підготовкою додатків до проєкту наказу, які подає до навчального відділу;
- призначає керівників практики від Університету;
- розробляє тематику індивідуальних завдань;
- організовує проведення зборів здобувачів вищої освіти з питань проходження практики за участю її керівників;
- здійснює керівництво і контроль за проведенням практики;
- повідомляє здобувачів вищої освіти про систему звітності з практики, зокрема: зміст письмового звіту; зміст і вимоги до індивідуального завдання; зміст і форму доповіді тощо;
- обговорює підсумки та аналізує виконання програми практики на засіданнях кафедри;
- подає до деканату і навчального відділу звіт про проведення практики з пропозиціями щодо удосконалення її організації.

5.4. Керівник практики від Університету:

- розробляє тематику індивідуальних завдань відповідно до програми практики;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за базами практики;
- узгоджує з керівником практики від підприємства (організації, установи) індивідуальні завдання з урахуванням особливостей бази практики;
- контролює своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до бази практики;
- здійснює контроль за виконанням програми і строками проведення практики;
- забезпечує здобувачів вищої освіти необхідною документацією щодо проходження практики, зокрема: направленням на практику, програмою, щоденником, календарним планом, темами індивідуального завдання, курсового (дипломного) проєкту (роботи), рекомендаціями щодо оформлення звітної документації тощо;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань і збору матеріалів;
- проводить консультації щодо аналізу та систематизації зібраного матеріалу;

- інформує здобувачів вищої освіти про порядок захисту звітів з практики;
- бере участь у роботі комісії, призначеної завідувачем кафедри, із захисту здобувачами вищої освіти звітів про практику і здає їх на кафедру.

5.5. Керівник від бази практики:

- несе особисту відповідальність за проведення практики;
- організовує проходження здобувачами вищої освіти інструктажу з техніки безпеки і охорони праці;
- організовує проходження практики згідно з її програмою;
- визначає місця практики, забезпечує найбільшу ефективність її проходження;
- забезпечує виконання графіків проходження практики в інших структурних підрозділах підприємства;
- надає здобувачам вищої освіти можливість користування наявною літературою, технічною та іншою документацією, сприяє збору необхідних даних для виконання програми практики;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку;
- створює необхідні умови для ознайомлення здобувачів вищої освіти з новою технікою, новітніми технологіями, сучасних методів організації праці;
- готує відгук та оцінює роботу здобувачів вищої освіти.

5.6. Здобувач вищої освіти має:

- до початку практики одержати від керівника практики від кафедри направлення, методичні матеріали та консультації з оформлення усіх документів;
- пройти інструктаж щодо порядку проходження практики та з техніки безпеки;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики та вказівками її керівників;
- вивчити і суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку бази практики;
- нести відповідальність за виконувану роботу;
- у тижневий термін після закінчення практики оформити звітну документацію та скласти залік.

5.7. При зарахуванні на штатну посаду за місцем проходження практики здобувач вищої освіти не менше як 50 відсотків часу має відводити на виконання програми практики.

5.8. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються без відриву від виробництва і не працюють за обраною спеціальністю, випускова кафедра може передбачити практику тривалістю до одного місяця відповідно до чинного законодавства.

6. Підведення підсумків практики

6.1. Після закінчення терміну практики здобувач вищої освіти звітує про виконання її програми та індивідуального завдання.

Форма звіту з практики визначається її програмою. **Письмовий** звіт, що містить відомості про виконання усіх розділів програми та індивідуального завдання, разом з іншими документами, подається керівникові практики від кафедри.

6.2. Здобувач вищої освіти захищає звіт про практику перед комісією, що

призначається завідувачем кафедри. До складу комісії входять керівник практики від кафедри, інші викладачі кафедри та (за можливості) керівник від бази практики.

Здобувачі вищої освіти захищають звіт про практику на відповідній кафедрі університету не пізніше **одного тижня** після її завершення. У випадках, коли практика проводиться у літній період, звіт про практику захищається впродовж першого тижня з початку наступного семестру.

6.3. Якщо програма практики не виконана здобувачем вищої освіти з поважної причини, то деканат встановлює йому індивідуальний графік її проходження.

Здобувачу вищої освіти, який на підсумковому заліку отримав негативну оцінку або не виконав програму практики без поважних причин, надається можливість повторного її проходження у наступному навчальному році із внесенням змін до його індивідуального навчального плану.

6.4. Результат заліку з практики заноситься до заліково-екзаменаційної відомості і до індивідуального навчального плану студента (залікової книжки) за двома шкалами оцінювання – інституційною та ЄКТС за підписом членів комісії.

6.5. Підсумки практики підводяться на засіданні кафедри і обговорюються на засіданні вченої ради факультету не рідше одного разу на навчальний рік.

7. Матеріально-фінансове забезпечення практики

7.1. Фінансування практики здобувачів вищої освіти Університету може здійснюватися за рахунок: державних або регіональних коштів, коштів підприємств (організацій, установ) усіх форм власності, закордонних замовників або коштів фізичних осіб.

Для фінансування практики здобувачів вищої освіти можуть залучатися додаткові джерела фінансування не заборонені законодавством.

7.2. Витрати на практику здобувачів вищої освіти входять до загальних витрат на підготовку фахівців. Розмір витрат на практику визначається кошторисом-калькуляцією з розрахунку вартості проходження практики одного здобувача вищої освіти за тиждень.

Основними статтями калькуляції витрат на практику можуть бути:

- оплата праці безпосереднього керівника практики;
- оплата консультацій, екскурсій, одноразових загальних заходів, які можуть проводитися спеціалістами баз практики тощо;
- разові витрати на організацію і підведення підсумків практики (укладання договору, проведення інструктажів, вибір місця проходження практики тощо);
- витрати на матеріально-технічне забезпечення практики (використання комп'ютерної техніки та засобів машинної графіки, копіювальні роботи, придбання матеріалів і канцелярського приладдя, експлуатація обладнання) тощо.

7.3. Оплата праці безпосередніх керівників практики від бази практики здійснюється відповідно до чинного законодавства.

7.4. Під час практики у період роботи на робочих місцях і посадах з виплатою заробітної плати за здобувачами вищої освіти зберігається право на одержання стипендії за результатами семестрового контролю.

7.5. Здобувачам вищої освіти, на період практики, що проводиться за межами місця знаходження університету, усі виплати здійснюються відповідно до чинного законодавства.

7.6. Проживання здобувачів вищої освіти у гуртожитках баз практик або в орендованих для цього житлових приміщеннях оплачується на умовах та у розмірах, передбачених угодою.

7.7. Оплата витрат на відрядження (за проїзд до місця проходження практики і назад, добових, а також повернення витрат по найму житлового приміщення тощо) керівникам практики від Університету здійснюється згідно із чинним законодавством України.

7.8. Оплата праці майстрів виробничого навчання за проведення навчальної практики здійснюється за посадовими окладами.

7.9. Робочий час керівника практики від Університету враховується як навчальне навантаження, що заплановане йому на керівництво практикою на навчальний рік.

8 Прикінцеві положення

8.1 Це Положення вводиться у дію наказом ректора після затвердження його Вченою радою університету.

8.2 Зміни і доповнення до Положення вносяться відповідно до змін у чинному законодавстві із питань практичної підготовки здобувачів вищої освіти після затвердження їх Вченою радою університету.

8.3 Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти ХНУ розміщене на веб-сайті університету на сторінці «Публічна інформація» у розділі «Положення». Режим доступу: <http://khnu.km.ua/root/files/01/06/03/158.pdf>.